

Universala Esperanto-Asocio

en oficialaj rilatoj kun UN kaj Unesko

Nieuwe Binnenweg 176, 3015 BJ Rotterdam, Nederlando

+31 10 436 10 44 +31 10 436 17 51 uea@co.uea.org

МЕЃУНАРОДНИ ЈЕЗИК ЕСПЕРАНТО

У последње време међународни језик есперанто све чешће се налази у центру друштвеног интересовања нарочито у контексту права националних мањина и перспективи језичке и културне разноликости... Невладине организације покушавају да ставе питање међународног језика на дневни ред Уједињених нација и Европске Уније... Прашки манифест, модерна декларација о циљевима и принципима есперантског покрета захтева језичку демократију... Обележаваће стогодишњице рођења Заменхофа (1859-1917), иницијатора есперанта, утицало је да се у децембру 2008. године у седишту УНЕСК-а организује Симпозијум о језику и правима човека, кулминирало је Светским конгресом у Бјалистоку, његовом родном месту, а завршило се симпозијумом у Њујорку уз учешће дипломата УН... УЕА је често предлагана за Нобелову награду, између осталог и од стране Пољског парламента 2009. године... Друштво есперантиста Монголије постало је 70. савез неке државе учлањен у Светски Есперантски Савез... У двадесетак афричких држава постоје савези есперантиста... Немачки град Харцберг декларисао се као есперантски град... Есперантска верзија Википедије садржи преко 125.000 чланака до краја 2009. године... Упркос томе више од 700 страна енглеске енциклопедије оригиналне есперантске књижевности назива се „сажетом“...

За српске читаоце ево неких чињеница о стању есперанта и есперантског покрета у свету.

Порекло. Основни уџбеник из кога је настао међународни језик есперанто је штампао 1887 године др Лудовик Лазар Заменхоф у Варшави. Идеја о међународном планском језику, са циљем не да замени националне језике, већ да послужи као помоћни други језик за све људе, уопште није нова. Међутим, Заменхоф је био први који је схватио да такав језик може да се развија кроз заједничко међународно коришћење. Зато је Заменхоф предложио не завршен језик, већ основна граматичка правила, омањи речник и примере текстова, залажући се за даљи развој језика кроз његово коришћење. Есперанто је, благодарем томе, данас израстао од пројекта у потпуни говорни и писани језик с богатим изражајним могућностима, а користи се у целом свету. Многе идеје Заменхофа прихватио је и творац модерне лингвистике у свету Фердинанд де Сосир (чији је брат Рене био активни есперантиста).

Карактеристике. Есперанто је и говорни и писани језик. Његова речничка основа се заснива на западноевропској лексици, јер су на заснивање његове синтаксе и морфологије веома јак утицај имали словенски језици. Непроменљивост есперантских морфема и неограничена могућност комбиновања наставака чини Есперанто унеколико сличним кинеском језику. Према унутрашњој структури језик има много заједничког са англутинативним изолованим језицима попут турског, јапанског и свахилија.

Развој. У најранијој фази развоја језик се састојао од око 1.000 корена, од којих је било могуће образовати између 10.000 и 12.000 речи. Данас, савремени речници есперанта садрже од 15 до 20 хиљада коренова, од којих могу да се формирају стотине хиљада речи. Језик наставља да се кроз међународне контакте и литературу даље развија: Академија Есперанта контролише актуелне правце тога развоја. Временом постаје све шире

поље практичне примене језика у свим замисливим и незамисливим областима, а у томе и за постизање разних, чак и спорних, циљева. Језик је био и забрањиван у неким земљама, а његови корисници прогањани. Тако су га прогонили Стаљин, који је есперанто сматрао језиком космополита, и Хитлер, за кога је то био језик светског јеврејског покрета. (Заменхоф, творац језика је по националности Јевреј). Данас постоје хиљаде брачних парова којима је есперанто „кућни“, а њиховој деци “матерњи” језик.

Корисници. У УЕА (Universala Esperanto-Asocio = Светски Есперантски Савез), чије чланство данас представља најактивнији део светског есперантског покрета и најмасовнију организацију есперантиста, обухваћено је 70 националних савеза и индивидуални чланови из 120 земаља света. Тиражи издатих и продатих уџбеника, као и статистички подаци о локалним друштвима есперантиста дозвољавају нам да број људи који познају и користе овај језик процењујемо не на стотине хиљада, већ на милионе. Есперанто се говори у читавом свету, а број есперантиста рапидно расте у веома различитим земљама као у Кини, Јапану, Бразилу, Ирану, Мадагаскару, Мађарској и Куби.

Учење есперанта. Могућност за брзу комуникацију на Есперанту даје идеалну основу за учење других језика. Неколико седмица после почетка учења могуће је користити есперанто у дописивању или за пут у иностранство. Експериментално и неформалним посматрањем потврђен је позитиван утицај учења есперанта као првог или другог страног језика на учење других језика. Есперанто је ретко уврштен у школске програме, већ се углавном учи самостално, кроз дописивање као и преко мреже www.lernu.net која нуди курсеве на више од 30 националних језика. Наставна средства и дидактички материјали за савремену наставу есперанта постоје на

више од 100 језика. Сајт www.edukado.net информира о свим актуелним збивањима у области учења есперанта.

Званична признања. Генерална конференција УНЕСКО је 1954. године признала да су резултати постигнути кроз есперанто у међународном оквиру сагласни са циљевима и идеалима УНЕСКО, па су у складу са тим успостављени и званични односи УЕА и УНЕСКО. Током 1985. године УНЕСКО се обратио државама чланицама и међународним организацијама да подстичу увођење есперанта у школе и његово коришћење у међународним односима. УЕА је, такође, добила статус придруженог члана у Организацији Уједињених нација, УНИЦЕФ-у, Савету Европе, Организацији Америчких држава и у Међународној организацији за стандардизацију.

Скупови и путовања. Сваке године стотине међународних скупова и сусрета организују се на есперанту без преводилаца. Највећи од тих скупова су Светски конгреси есперантиста, који су последњих година одржани у Јокохами (2007), Ротердаму (2008), Бјалистоку (2009), Хавани (2010) и Копенхагену (2011). Друга конференција есперантиста Средњег истока одржана је у Изнику у Турској (2009). Шести азијски конгрес био је у Монголији 2010, а Осми свеамерички конгрес у Сан Паолу (2011). "Pasporta Servo", служба омладинске секције УЕА, имала је 2008. године 1.225 чланова из 82 земље, који су спремни да есперантистима који путују пруже помоћ и бесплатно преноћиште.

Истраживања и библиотеке. Многи универзитети су у своје програме лингвистике укључили и есперантске курсеве, а неки предлажу и учење есперанта као основне студије. Истичемо посебно познањски универзитет "Адам Мицкијевић" у Пољској са дипломским студијама из интерлингвистике. Библиографски годишњак Америчког удружења за модерне језике региструје

годишње више од 300 стручних текстова о есперанту. Библиотека Међународног есперантског музеја у Бечу (део националне библиотеке Аустрије), има више од 35.000 наслова. Друге велике библиотеке, све са више од 20.000 примерака књига на есперанту су библиотека "Ходлер" у седишту УЕА у Ротердаму, библиотека Британског савеза есперантиста у Стокон-Тренту, немачка есперантска библиотека у Аалену и библиотека Јапанског есперантског института у Токију. Фонд бечке и аленске библиотеке могу се прегледати преко интернета, а књиге се могу позајмљивати у складу са међународним правилима рада библиотека.

Професионални контакти и специјална интересовања. Међу многобројним есперантским организацијама постоје удружења лекара, писаца, железничара, научних радника, музичара и многа друга. Они издају своје новине и часописе, организују скупове и помажу ширење и богаћење професионалне и стручне лексике есперанта. Међународна Академија Наука (АИС) олакшава сарадњу на универзитетском нивоу. Оригинални и преведени радови појављују се о астрономији, информатици, ботаници, хемији, праву, филозофији и другим стручним областима. УЕА је 2009. године *Пореклом врста* од Дарвина покренула серију научних класика „Научна мисао“. Сопствене организације имају, између осталих, слепи, скаути, шахисти, играчи гоаа и други. Омладинска секција УЕА – ТЕЈО организује честе међународне скупове и издаје сопствену периодику. Будисти, шинтоисти, католици, протестанти, квекери, мармони, бахаани и атеисти имају своје организације, а многе друштвене групе користе есперанто. У САТ-у, Свесветској организацији радника есперантиста, изражавају се разноврсне тенденције међународног радничког покрета.

Литература. Цветајућа књижевна

традиција на есперанту је призната од међународног ПЕН клуба, који је званично прихватио Есперанто ПЕН-центар на свом 60. конгресу (1993. године). Писање на есперанту подстиче Академија књижевности на есперанту основана 2008. године. Запажени савремени аутори који пишу на есперанту су: романописци Тревор Стил (Аустралија), Иштван Немере (Мађарска), Споменка Штимерц (Хрватска) и Мануел де Сеабра (Каталонија); песници Мауро Нерви (Италија), Мао Зифу (Кина), Михаил Гишплинг (Израел) и Абел Монтагут (Каталонија); есејисти и преводиоци Пробал Дашгупта (Индија) и Хемфри Тонкин (САД). Есперантски песници Вилијам Олд, Марцори Болтон и Балдур Рагнарсон су за свој песнички опус били предложени за Нобелову награду.

Преводи. Међу најновијим књижевним преводима истичу се *Зимска бајка* Шекспира, *Вереници* Манцонија, *Господар прстенова* Толкина, *Сто година самоће* Маркеса, *Госпођица Кристина* од Елиадеа, *Доживљаји доброг војника Швејка* од Хашека и класични кинески роман *Путовање на Запад* Ву Ченга. Многе антологије садрже преводе поезије са разних језика.

Поред *Астерикса*, *Вини-Пуа*, *Тила Ојленишгела*, деца могу да читају и *Пипи Дугу Чарану*, све књиге о Мумину књиге познатог финског аутора Тове Јансона, затим књиге о *Озу* Л. Ф. Баума, и многе друге могу да се нађу на интернету.

Примећујемо да се издају и преводи са есперанта. На пример књига Тивадара Сороша *Маскарада* (познатији је његов отац финансијер Џорџ Сорош) написана је на есперанту (то је прича о преживљавању породице за време нацистичке окупације Будимпеште) изашла је у преводу на енглески, немачки, руски, мађарски и турски језик. Књига пољског аутора Романа Добжинског *Замenhoфова улица* издата је на више од десет језика, последња издања су на

француском (2008) и италијанском (2009).

Позориште и биоскоп. На есперанту су извођени позоришни комади разних аутора: Голдони, Јонеско, Шекспир и Оксборн су последњи представљени на есперанту. Многе Шекспирове драме су постоје у есперантском преводу. *Краљ Лир* је игран на позорници Ханоја, у Вијетнаму, децембра 2001. године уз сарадњу са локалним позориштем.

Коришћење есперанта у филмовима је ређе, али Чаплинов *Велики диктатор* је преведен (титлован) на есперанто. У *Идиотском весељу* са Керк Геблом и у јапанском филму Јан Арима неки дијалози су на есперанту, док култни филм Лесли Стивенса *Инкуб* има дијалоге искључиво на есперанту.

Музика. На есперанту се може слушати поп-музика, народне песме, рок, соло песме, хорови, као и оперске арије. Неки популарни композитори и певачи, укључујући Елвиса Костела и Мајкла Џексона, објавили су песме на есперанту или су међународни језик користили у промотивним видео материјалима. Класичне оркестарске композиције и хорске песме укључени су у *La Koro Sutro* Лоу Харисона и *Прва симфонија* Давида Гејмса, обе у САД. Музика на есперанту може се наћи на интернету. Француски студио „Винилкосмо“ издао је 2.000 године серију дискова са есперантском музиком.

Периодика. На есперанту редовно излази више од сто разних часописа и листова, укључујући и друштвено-политички лист "Monato" (Белгија), орган УЕА "Esperanto", омладинска ревија „Контакто“. Многи листови и часописи излазе у електронском облику, а неки

имају и папирну и електронску верзију. У осталу периодику спадају издања о медицини, науци, затим религиозни часописи, омладинска штампа, образовна периодика, разне литерарне ревије, као и специјална тематска издања.

Радио и телевизија. Радио-станице у Бразилу, Кини, Куби, Пољској и Ватикану редовно емитују програм на есперанту. Повећава се број програма који се могу слушати преко интернета. Редовни програм емитује и Есперанто-ТВ из Бјалистока.

Интернет. Интернет је најбрже растуће средство споразумевања есперантиста. Постоји неколико стотина дискусионих група на есперанту. Ове дискусионе групе, чатови, форуми, новости, баве се најразноврснијим темама од коришћења језика у породици до теорије релативитета. Број есперантских сајтова и личних презентација пење се на стотине хиљада. Веома су раширене такозване "собе за разговор" преко протокола ICQ, IRC и Скајпа. Многи програми су и креирани на есперанту. Програми као OpenOffice, Firefox, IrfanView, графички програм KDE као и оперативни систем Ubuntu и Mandriva постоје и на есперанту. Популарни сајтови Гугл, Википедија, Фејсбук и Ипернити имају такође есперантске верзије. Гугл је добио и машинског преводиоца на есперанто.

Службе УЕА. УЕА издаје књиге, часописе, годишњак (Jarlibro) са адресама есперантских организација и локалних представника УЕА у свету. Информације о објављеним књигама, дисковима, аудио и видео касетама, наћи ћете у www.uea.org/katalogo. Служба за продају књига (Libroservo) има на располагању за купце широм света око 5.000 наслова.

*За више информација о есперанту контактирајте УЕА на адреси **Universala Esperanto Asocio Nieuwe Binnenweg 176, NL-3015, BJ Rotterdam, Nederland** тел +31-10-436-1044; факс 436-1751, преко интернета на е-маил адреси uea@co.uea.org, преко ОУН на адреси **777 United Nations Plaza, New York, NY 10017, Usono** (тел. (1-212-687-7041; факсом 949-4177, односно преко веб-сајта <http://www.uea.org>.*